

SOHA YO‘NALISHLARI BO‘YICHA KOMPETENT VA RAQOBATBARDOSH KADRLAR TAYYORLASHNING INNOVATSION TA’LIM METODIKASI

Zaylopova Maxfiratxon Mamirjonovna

Farg‘ona tumani 4-son texnikumi direktori, mustaqil tadqiqotchi.

Annotatsiya. Maqolamda turli soha yo‘nalishlari bo‘yicha kompetent va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda innovatsion ta’lim metodikasining ahamiyati yoritiladi. Ta’lim jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish hamda talabalarning kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy ta’lim muassasalari va ishlab chiqarish subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, malakaviy amaliyot samaradorligini oshirish, mehnat bozori talablariga mos mutaxassislarni tayyorlash hamda innovatsion yondashuvlar orqali ta’lim sifatini takomillashtirish yo‘llari asoslab beriladi. Tadqiqotimiz natijasida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, mutaxassislarning o‘zgaruvchan ishlab chiqarish sharoitlariga moslashuvchanligini oshirish va ularning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini ta’minlashga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishning dolzarbligi ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion ta’lim metodikasi, raqobatbardosh kadrlar, kasbiy kompetensiya, zamonaviy pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В статье раскрывается значение инновационной методики обучения в подготовке компетентных и конкурентоспособных кадров по различным профессиональным направлениям. Анализируются вопросы организации образовательного процесса на основе современных педагогических технологий, интеграции теоретических знаний с практической деятельностью, а также развития профессиональных знаний, умений и навыков студентов. Кроме того, обосновываются пути укрепления сотрудничества между высшими образовательными учреждениями и производственными организациями, повышения эффективности профессиональной практики, подготовки специалистов в соответствии с требованиями рынка труда и совершенствования качества образования посредством инновационных подходов. По результатам исследования подчёркивается актуальность разработки методических рекомендаций, направленных на развитие профессиональных компетенций, повышение адаптивности специалистов к изменяющимся условиям производства и обеспечение их конкурентоспособности на рынке труда.

Ключевые слова: инновационная методика обучения, конкурентоспособные кадры, профессиональная компетенция, современные педагогические технологии.

Abstract. This article highlights the importance of innovative teaching methodologies in training competent and competitive professionals across various fields. It examines the organization of the educational process based on modern pedagogical technologies, the integration of theoretical knowledge with practical activities, and the development of students' professional knowledge, skills, and competencies. Furthermore, the article substantiates approaches to strengthening cooperation between higher education institutions and industrial organizations, improving the effectiveness of professional internships, preparing specialists in accordance with labour market requirements, and enhancing the quality of education through innovative approaches. The research findings emphasize the relevance of developing methodological recommendations aimed at strengthening professional competencies, improving specialists' adaptability to changing production conditions, and ensuring their competitiveness in the labour market.

Keywords: innovative teaching methodology, competitive professionals, professional competence, modern pedagogical technologies.

Kirish. Fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, ishlab chiqarish jarayonlarining yangilanib borishi hamda mehnat bozoridagi talablarning o'zgarishi mutaxassislarni tayyorlashga yangicha yondashuvni talab etmoqda. Bunday sharoitda ta'lim jarayonining samaradorligi nafaqat talabalarga nazariy bilim berish, balki ularning olgan bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirish bilan ham belgilanadi. Shu sababli ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish, kasbiy tayyorgarlikni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish va talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish muhim ilmiy-pedagogik ahamiyat kasb etadi. Kadrlar tayyorlash samaradorligi mutaxassislarning bilim darajasi, kasbiy malakasi, ishlab chiqarish muhitiga moslashuvchanligi, muloqot madaniyati va mas'uliyat hissi kabi omillar bilan chambarchas bog'liq. Raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash masalasi faqat ta'lim muassasalarining ichki faoliyati bilan cheklanmaydi, balki iqtisodiyotning rivojlanishi, tadbirkorlik subyektlarining ehtiyojlari va tegishli infratuzilmaning takomillashuvi bilan ham uzviy aloqador. Tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirish, iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlashdagi o'rni, xizmatlar tizimini rivojlantirish va innovatsion jarayonlarni takomillashtirish masalalari maqolamizda yoritilgan. Mazkur qarashlar tadqiqot mavzusi bilan bog'liq holda tahlil qilinganda, ta'lim muassasalari, ishlab chiqarish korxonalari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish malakali mutaxassislar tayyorlash uchun muhim shartlardan biri ekanini ko'rish mumkin. Bunda iqtisodiy muhit talablarini ta'lim mazmunida hisobga olish, talabalarni kasbiy faoliyatga oldindan tayyorlash va nazariy bilimlarning amaliy qiymatini oshirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda innovatsion yondashuvlardan foydalanish, ta'lim mazmunini kasbiy faoliyat talablariga moslashtirish va amaliy mashg'ulotlar samaradorligini oshirish zarurati ortib bormoqda. Ayniqsa, turli soha yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalarning kasbiy ehtiyojlari bir-biridan farq qilishi sababli ta'lim metodikasini muayyan yo'nalishning xususiyatlari, ishlab chiqarish sharoitlari va mehnat bozori talablarini hisobga olgan holda tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Shunday yondashuv talabalarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy muammolarni mustaqil hal qilish, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va kasbiy vaziyatlarga moslashish kompetensiyalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi

Kadrlar tayyorlashda innovatsion ta'lim metodikasini takomillashtirish masalasi pedagogik yondashuvlar, kasbiy tayyorgarlik va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishni talab etadi. Mazkur maqolada foydalanilgan manbalar ikki asosiy yo'nalishda ahamiyat kasb etadi: birinchisi, innovatsion pedagogik texnologiyalar va amaliy ta'lim orqali kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish; ikkinchisi, iqtisodiy infratuzilma va ishlab chiqarish subyektlari bilan hamkorlikning mutaxassislar tayyorlashga ta'sirini anglash. Mahmudov Sanjarbek Toxirjon o'g'lining "Kadrlar tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar" nomli maqolasida zamonaviy mutaxassislarni tayyorlashda nazariy bilimlarning amaliy faoliyat bilan uzviy bog'liqligiga e'tibor qaratiladi. Muallif ishlab chiqarish tashkilotlarida malakaviy amaliyot o'tash, laboratoriya jihozlari va moddiy-texnik imkoniyatlardan foydalanish orqali talabalarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlash zarurligini ta'kidlaydi. Shuningdek, kasbiy bilim bilan bir qatorda intizom, muloqot madaniyati va ish jarayoniga moslashuvchanlik kabi sifatlarning ahamiyati yoritiladi. Ushbu fikrlar innovatsion ta'lim metodikasini faqat yangi o'qitish vositalaridan foydalanish bilan cheklamasdan, ta'lim oluvchining amaliy faoliyatga tayyorligini

shakllantiruvchi yaxlit pedagogik jarayon sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi.

Xaitov Tajimurat va Hasanov Habibullo muallifligidagi "Tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirish - barqaror rivojlanish asosi" nomli ilmiy maqolada infratuzilmaning iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni, tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko'rsatuvchi institutlarning ahamiyati hamda innovatsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Mualliflar infratuzilmani xo'jalik yurituvchi subyektlarning samarali faoliyat olib borishi uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlovchi tizim sifatida izohlaydi. Mazkur yondashuvni kadrlar tayyorlash muammosi bilan bog'lab o'rganish ta'lim muassasalari va iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyatini ochib beradi. Jumladan, ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda amaliy mashg'ulotlar tashkil etish, talabalarga kasbiy vazifalarni bajarish imkoniyatini yaratish va ta'lim mazmunini amaliy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirish raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga xizmat qilishi mumkin. Muallifning fikricha, raqobatbardosh kadr tayyorlash natijasi talabaning olgan bilimlari hajmi bilangina emas, balki ushbu bilimlarni real kasbiy vaziyatlarda qo'llay olishi, mustaqil qaror qabul qilishi, jamoa bilan hamkorlikda ishlashi va yangi texnologiyalarni o'zlashtirishga tayyorligi bilan ham belgilanadi. Shu bois innovatsion ta'lim metodikasi kasbiy yo'nalish xususiyatlariga mos o'qitish usullari, amaliy mashg'ulotlar, loyiha topshiriqlari va ishlab chiqarish bilan hamkorlikni o'zida birlashtirishi lozim. Ko'rib chiqilgan manbalar ushbu yondashuvning ayrim nazariy va amaliy asoslarini yoritadi. Biroq ularning o'zida turli soha yo'nalishlari uchun yagona innovatsion metodikaning samaradorligi to'liq empirik jihatdan isbotlangan, deb xulosa chiqarib bo'lmaydi. Shu sababli mazkur maqolada mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirish va ularning asosida kadrlar tayyorlash metodikasini takomillashtirishga doir takliflarni shakllantirish muhim vazifa sifatida belgilanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Innovatsion ta'lim metodikasini o'rganishda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, ilmiy umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasining asosini kadrlar tayyorlash jarayonini ta'lim mazmuni, kasbiy kompetensiyalar, amaliy tayyorgarlik hamda ishlab chiqarish ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq holda o'rganish tashkil etdi. Bunda innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish va talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning metodik imkoniyatlariga alohida e'tibor qaratildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini "Kadrlar tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar", "Tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirish - barqaror rivojlanish asosi" sifatidagi qarashlar maqolada asosiy bo'g'in sifatida tashkil etiladi. Nazariya va amaliyot integratsiyasi, malakaviy amaliyotning ahamiyati hamda kasbiy sifatlarni shakllantirish masalalari pedagogik nuqtayi nazardan o'rganiladi. Infratuzilma, innovatsion rivojlanish va iqtisodiy hamkorlikka oid qarashlar esa kadrlar tayyorlash jarayonining ishlab chiqarish va mehnat bozori ehtiyojlari bilan aloqasini tushuntirishda qo'llanildi. Shu tariqa, pedagogik va iqtisodiy yondashuvlarni o'zaro bog'lash orqali raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashning muhim shartlarini aniqlashga harakat qilindi. Tadqiqotning amaliy yo'nalishi innovatsion ta'lim metodikasini turli kasbiy sohalarining o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirish zarurati bilan belgilandi. Chunki muhandislik, qurilish, iqtisodiyot, pedagogika va boshqa yo'nalishlarda faoliyat yurituvchi mutaxassislarning kasbiy vazifalari bir-biridan farq qiladi. Shunga ko'ra, kadrlar tayyorlash metodikasini ishlab chiqishda umumiy kasbiy kompetensiyalar bilan bir qatorda muayyan sohaga xos amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirish nazarda tutilishi lozim. Tadqiqot mavjud ilmiy manbalarni tahlil qilish va nazariy xulosalar chiqarishga asoslangan bo'lib, unda mustaqil tajriba-sinov yoki statistik tadqiqot o'tkazilgani haqida da'vo qilinmaydi.

Tahlil va natijalar

Hozirgi sharoitda biz kadrlar tayyorlash tizimining samaradorligi mutaxassislarining nazariy bilimlari bilan bir qatorda ularni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyatiga ham bog'liq de bilamiz. Texnologik yangilanishlar, ishlab chiqarish jarayonlarining takomillashuvi va kasbiy faoliyat mazmunining o'zgarishi ta'lim muassasalari oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Bunday vaziyatda talabalarga tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasdan, ularda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, amaliy qarorlar qabul qilish va o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Shu jihatdan innovatsion ta'lim metodikasi kadrlar tayyorlash sifatini oshirishning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Xususan, moddiy-texnik baza, laboratoriya jihozlari va malakaviy amaliyotning kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi o'rniga e'tibor qaratadi. Ushbu qarashlardan kelib chiqib, talabalarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarni ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida tashkil etish lozim. Masalan, muhandislik va qurilish yo'nalishlarida laboratoriya tajribalari, loyiha topshiriqlari va ishlab chiqarish amaliyoti muhim bo'lsa, pedagogik yo'nalishda dars kuzatuvlari, namunaviy mashg'ulotlar va pedagogik amaliyot ustuvor ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy yo'nalishlarda esa amaliy vaziyatlarni tahlil qilish, biznes jarayonlarini modellashtirish va muammoli topshiriqlarni bajarish talabalarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashi mumkin.

Ish beruvchilar bilan muntazam aloqalar o'rnatish orqali ta'lim dasturlarini kasbiy faoliyat talablariga moslashtirish, amaliy mashg'ulotlar mazmunini takomillashtirish va talabalarning kelajakdagi ish sharoitlari haqida tasavvurini kengaytirish mumkin. Raqobatbardosh kadrlar tayyorlash metodikasini takomillashtirish uchun o'zaro bog'liq bir nechta yo'nalish muhimligi aniqlandi. Birinchidan, ta'lim mazmunini tegishli sohaning kasbiy talablariga moslashtirish lozim. Ikkinchidan, nazariy mashg'ulotlar amaliy topshiriqlar va malakaviy amaliyot bilan mustahkamlanishi kerak. Uchinchidan, ta'lim muassasalari, ishlab chiqarish tashkilotlari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlik tizimli ravishda rivojlantirilishi zarur. To'rtinchidan, talabalarning bilimini baholashda faqat nazariy ma'lumotlarni eslab qolish darajasi emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash qobiliyati ham hisobga olinishi maqsadga muvofiq. Beshinchidan, kasbiy bilimlar bilan bir qatorda muloqot, jamoada ishlash, mustaqil fikrlash va o'zgarishlarga moslashish ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratish kerak.

Xulosalar asosida innovatsion ta'lim metodikasining taklif etilayotgan umumiy modeli quyidagi ketma-ketlikda ifodalanishi mumkin: kasbiy ehtiyojlarni aniqlash, ta'lim maqsadlarini belgilash, mos pedagogik metodlarni tanlash, nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish, talabaning kasbiy faoliyatini baholash hamda olingan natijalarga muvofiq ta'lim jarayonini takomillashtirish. Mazkur ketma-ketlik ta'limni rejalashtirishdan tortib, natijalarni tahlil qilishgacha bo'lgan bosqichlarni o'zaro bog'laydi. Uning muhim xususiyati shundaki, ta'lim jarayoni oldindan belgilangan mazmun bilan cheklanmaydi, balki talabalar ehtiyoji, kasbiy talablar va baholash natijalariga qarab takomillashtirib boriladi. Bunday yondashuv turli sohalar uchun zarur kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga nazariy asos yaratadi. Shu bilan birga, taklif etilgan yondashuvlarning amaliy samaradorligini aniq belgilash uchun kelgusida tajriba-sinov ishlari o'tkazish, talabalarning kompetensiyalaridagi o'zgarishlarni baholash va olingan natijalarni taqqoslash talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mahmudov S.T. Kadrlar tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar // Scientific Journal of Construction and Education. - 2025. -Maxsus son-1. - B. 120-123.
2. Xaitov T., Hasanov H. Tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirish - barqaror rivojlanish asosi // Development Issues of Innovative Economy in the Agricultural Sector: xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. - Samarqand, 2021. - B. 5240-526 va keyingi sahifalar.

3. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2 т. - Москва: Республика, 1992. - 388 с.
4. Rosenstein-Rodan P. Notes on the Theory of the “Big Push” // Economic Development for Latin America. - New York, 1961. - P. 60.
5. Муродов Ч. Ўзбекистон иқтисодиёти эркинлаштириш шароитида бозор инфратузилмасининг ривожланиши: иқтисод фанлари доктори диссертацияси. - Тошкент: ЎзБИИТИ, 2001. - Б. 18.
6. Хамраева С.Н. Чорвачилик тармоғига хизмат кўрсатувчи инфратузилмани инновацион ривожлантиришнинг асосий йўналишлари // Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар. - 2017. - № 4. – Июль-август.